

מפעל דף היומי בעיון

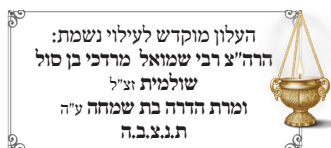
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום ראשון ט' בתשרי-שבת ט"ו תשרי תשפ"ז

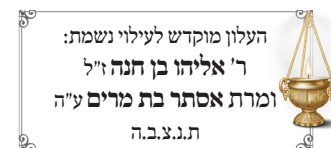
בס"ד שבוע יום כיפור

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית זצ"ל
ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת בכורות ב'ה'

העלון מוקדש לעילוי נשמת:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

ברכת גמר חתימה טובה לכל הלומדים ולכל בירתי ישראל

בהמת המדבר ובהמת הקדש ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה, ולכאורה הוא מטעם הפקר, וצריך לומר לפי זה דבעינן מחייב שתהיה במת ישראל כדי לחייבה, וכשהיא של הפקר איננה בהמת ישראל.

בהמה של שותפים חייבת בבכורה ואף על גב דכתיב כל הבכור וגו' בבקר ובצאנך דמשמע לשון יחיד ולא של שותפות מ"מ הא כתיב באיך קרא ובכורות בקרכם וצאנכם דאפילו של שותפות והא דכתיב בבקר ובצאנך למעוטי שותפות בן נח [חולין קל"ה ע"ב], דאם הישראל שותף עם הבן נח בבמה פטורה מן הבכורה דלא קרינן בה פטר רחם בבני ישראל, ואפילו יש לו להבן נח חלק קטן באם או בעובר פטורה מן הבכורה, ואפילו רק האוזן של האם או הולד שייך לו פטורה כמבואר בסוגיין, דכתיב קדש לי כל בכור וגו' בבני ישראל אבל כשיש לאחר חלק כל שהוא אין זה כל בכור בישראל, וכן כתיב כל מקנך תזכר פטר שור ושה שיהא כל מקנך והיינו האם שלך, ומזה למדנו דאין הבהמה חייבת בבכורה אא"כ כל העובר וכל הבהמה שייך רק לישראל.

ולקמן [ג' ע"א] אמרו, וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים, ותהא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא אפילו אזנו וכו', אתמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבלה, ורבא אמר דבר שעושה אותו טריפה וכו' הכי אמר רבי יוחנן אפילו מום קל.

ומה שאמר רב הונא אפילו אזנו, פירש רש"י [ד"ה אפי'].

מסכת בכורות

דף ב' ע"א

מסכת זו עוסקת בעיקרה בהלכות בכורה, בתחילתה בהלכות פטר חמור, לאחר מכן בהלכות בכור בהמה טהורה, הלכות פדיון בכור אדם, ובפרק האחרון בהלכות מעשר בהמה. חלק מההלכות שנאמרו בפטר חמור, כגון דיני שותפות גוי באם או בולד, הנידון הראשון של המסכת, לכן נרחיב כאן את הדיבור בענין זה.

הלוקח עובר חמורו של עובד כוכבים, והמוכר לו אף על פי שאינו רשאי, המשתתף לו, והמקבל הימנו, והנותן לו בקבלה פטר מן הבכורה, שנאמר בישראל אבל לא באחרים.

מבואר בהמשך המסכת כי הכל חייבים בבכור בהמה טהורה כהנים לויים וישראלים, ולא נפטרו הכהנים והלויים רק מבכור אדם ופטר חמור ולא מבכור בהמה טהורה, ודיני בכור בהמה טהורה יתבארו במקומם.

דבר פשוט הוא דבהמות של חרש שוטה וקטן קדושים בבכורה, ואף שבעליהם לא נצטוו על המצות מ"מ קדושת בכור בבהמה תלוי ולא בבעלים, ופשיטא שגשים חייבות במצוה זו שאין זה מצות עשה שהזמן גרמא, וכתב ערוך השלחן שבהמת הפקר לא מצא בשום פוסק שתהיה פטורה מן הבכורה אבל בתוספתא [בכורות פ"ב ה"ב] איתא,

כולל ומכון ראש פינה:

שאם אחר יראה שעושה כן יסבור דמהני הקניית העובר, ולכן טוב יותר להקנות חלק בהאם או למוכרה כולה וכן המנהג. וכיצד הם דרכי הקנין יבואר אי"ה בפרק הבא.

דף ג' ע"ב

כהנים ולוים פטורין, מק"ו, אם פטרו את ישראל במדבר דין הוא שיפטרו את של עצמן.

כהנים ולוים פטורין מפדיון פטר חמור שנאמר בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה, כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה והפטור מבכור אדם פטור מבכור בהמה טמאה, וכהנים ולוים פטורים מבכור אדם, וכן כהנת ולויה פטורות, ולכן אם יש בנכסי מלוג שלהם פטרי חמורים פטורות אף על גב דהבעל אוכל הפירות מ"מ הגוף שלה וזהו כשותפות, אבל הבעל בשלו חייב, ולא דמי לבכור אדם דבפטר רחם של האשה תלוי אבל פטר חמור תלוי בבעלים. וכן המשתתף עם כהן ולוי בחמורים פטור מפטר חמור, וכן שותפות הגוי פטור בו אלא שאסור לעשות כן כיון שיש תקנה בפדיה או בעריפה, ולא דמי לבכור בהמה טהורה דמצוה להשתתף עמו כיון שאין לזה תקנה רק ע"י מום ומי ימר שיפול בו מום.

דף ה' ע"ב

פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה כמין סוס פטורה מן הבכורה.

רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין תיש פטור מהבכורה שנאמר אך בכור שור ותך בכור מיותר דהא בבכור קמישתעי לעיל מינה דכתיב כל פטר רחם אלא לדרשא קאתי עד שיהא הוא שור ובכורו שור וכן כשב ועז כלומר דומה לאמו [רש"י ד"ה והנולד] ואם היו בו אף מקצת סימני אמו ה"ז בכור דכתיב אך חלק, כלומר דאך הוא מיעוט למעט דלא בעי רוב דומה לאמו, אמנם הוא בכור בעל מום קבוע שאין לך מום גדול משינוי ברייתו והוא נולד במומו.

כתב הטור, פרה שילדה מין חמור וחמורה שילדה מין פרה או סוס אינו קדוש לא בקדושת בהמה טהורה ולא בקדושת בהמה טמאה, ואם דומה לאם במקצת סימנים, פרה שילדה כמין חמור חייב וינתן לכהן, ופרה שילדה כמין סוס או גמל ספק ויאכל במומו לבעלים. וחמורה שילדה כמין סוס הוא ספק פטר חמור ויפריש עליו טלה והוא שלו. עכ"ל. ופשוט הוא דכל הני אף במקצת סימנים שחייב או ספק מ"מ בעל מום הוא ולא הוצרך לבאר שכן ביאר מקודם [ב"י] והטעם דפרה שילדה כמין חמור הוי וודאי משום דבשני הצדדים יש צד בכורה, אבל סוס וגמל אינם בבכורה לפיכך הוי ספק, ובספיקות אלו לרמב"ם אם תקפו כהן אין מוציאין מידו ולהרא"ש מוציאין מידו.

פירוש, אפילו אין לו שותפות אלא באוזן אינו קדוש, וכ"כ הטור וז"ל, ואפילו אין לו עמו שותפות אלא באוזן בין באם בין בעובר פטור, ע"ש. דהיינו שלא צריך שתהיה האוזן כולה של הגוי, אלא די שיהיה שותף באוזן. אמנם הרמב"ם [פ"ד ה"א] כתב, אם היה שותף בפרה או בעובר אפילו היה לו אחד מאלף באם או בולד ה"ז פטור מן הבכורה היה לו באחד משניהם אבר אחד כגון יד או רגל ואין כל שאלו יחתוך והיה בעל מום ה"ז פטור ואם אפשר שיחתוך אבר הגוי ולא יפסל ה"ז חייב בבכורה. עכ"ל. ולכאורה מה שכתב שיהיה מום היינו דעת רבי יוחנן, דבגמרא אמרו שהיא דעת רב הונא, והקשה הטור [סימן ש"כ] וכתב, ואיני יודע למה כתב היה לו באחד משניהם אבר אחד, דה"ה נמי אפילו אם אין לו אלא כל שהוא ביד או ברגל פטור שא"צ שיהיה לו כל האבר. ע"כ. ולכאורה הוא מכיון שפסק כרבי יוחנן דבעינן שיהיה מום, לכן נקט אוזן וכו' כי אם הוא שותף רק בחלק מהאוזן יתכן שלא יהיה מום.

והתוספות בסוגיין כתבו ככל הפוסקים, אבל בפרק השוכר את הפועל [עבודה זרה ע"א ע"א ד"ה רב אשי] כתבו וז"ל, ובבכורות פליגי אמוראי מה צריך שיקנה הגוי מן הבהמה, איכא מ"ד שצריך שיקנה דבר שעושה אותה טריפה ואיכא מ"ד אפילו אזנו, ונראה להחמיר ולהקנות דבר שעושה אותה טרפה וכו', וסגי שיקנה בפרוטה ואף על פי ששוה יותר אין לחוש מפני ביטול מקח, דאנן סהדי שישאל גמר ואקני כדי להפטר. עכ"ל. וכתבו הש"ך והט"ז אחרונים שיש להחמיר כדבריהם.

לפיכך המקבל בהמה מן הגוי להיות מטפל בה והולדות יחלקו ביניהם, או גוי שקבל מישראל כזה הרי אלו פטורים מהבכורה שנאמר פטר רחם בבני ישראל עד שיהיה הכל מישראל, ואין חילוק בין יכול לסלק הגוי במעות ושתשאר כל הבהמה לפניו או לא ואפילו ביכול לסלקו מ"מ השתא שותפים נינהו.

ובגמרא אמרו דרב מרי בר רחל הקנה אוזן הולד לגוי ואף שעשה כדין היה עליו קפידיא ומתו בהמותיו מפני שיבואו אחרים לעשות כמעשיו אף שלא ידעו דרכי ההקנאה לגוי, כי יחשבו שרב מרי עשה מילתא בעלמא ואינו הקנאה ממש, אך הסכימו כל הפוסקים דבזמן הזה מצוה להשתתף עם הגוי בבהמה טהורה קודם שתלד הבכור כדי לפטרו מן הבכורה ואף על פי שמפקיע קדושתו הכי עדיף טפי כדי שלא לבא לידי מכשול ליהנות ממנו בגיזה ובעבודה וכיוצא בזה, ואף על פי שאפשר להטיל מום בהבכור קודם שיוולד ולא נפקיענו מיד הכהן אמנם וודאי דזהו עדיף טפי, אך אין אנו בקיאים בזה ובהכרח למוכרו לגוי או להשתתף עמו, אך להקנות עובר אינו מועיל דהוה דבר שלא בא לעולם ואינו מועיל אא"כ יקנהו לו האם כדי לקנות בעובר כמו דקל לפירותיו אך גם בזה כתב הטור דאין הכל בקיאים בזה, כלומר

דף ו' ע"ב

וחלב דבהמה טהורה מנלן דשרי.

וילפינן בגמרא מכמה קראי דחלב בהמה טהורה מותר. וכתב הטור [יו"ד סימן פ"א] וז"ל, וכתב הר' אליעזר דווקא חלב שהתירה הכתוב, אבל מי חלב אסור. והר' שמחה מתירו וכן נוהגין. עכ"ל. וכן פסקו בשו"ע [סעיף ה'] ז"ל, מי רגלי בהמה וחי הטהורים וחלב ומי חלב שלהן מותר וה"ה למימי חלב שלהן ויש מי שאוסר בזה והמנהג כסברא הראשונה. עכ"ל.

ביאור הדברים, דאחר שעושין הגבינה נשאר הפסולת ונקרא נסיובי דחלבא ואח"כ מבשלים הנסיובי ומתקבין יתר המאכל וצף למעלה ונשאר רק כמים בעלמא, והנסיובי נקרא מי חלב, ועל הנסיובי לית מאן דפליג ובודאי מותר כחלב עצמו, ורק על המי חלב ס"ל להר' אליעזר דאסור משום אבר מן החי ולא דמי למי רגלים דמעלמא אתי משא"כ המימי חלב מתמצה מגופתו. וס"ל להר' אליעזר דהתורה התירה רק חלב ולא מימי חלב, ואף על גב דכשהן ביחד מותר הכל, מ"מ כשפירש אסור כמו דם האיברים כשלא פירש מותר וכשפירש אסור. והר' שמחה ס"ל דגם מימי חלב מותר, דאע"ג דלענין בישול בשר בחלב אינו כחלב, זהו מפני דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו משמע דווקא כשהם מעורבים כמו ביציאתה מן האם, אבל לשארי דברים הרי הן כחלב, וזהו דעת רוב הפוסקים וכן המנהג פשוט להתיר וכן הוא הסכמת האחרונים.

דף ז' ע"א

מי רגלים של חמור מהו.

מי רגלים של בהמה טמאה כתב הטור דלא שנא מי רגלים של חמור ולא שנא מי רגלים של שאר בהמה וחייה הטמאים אסורין כבשרם. עכ"ל. דבסוגיין איתא דשל חמור חמירא משאר מי רגלים כמו של סוסים וגמלים מפני שהם מים בעלמא והמים ששתו הם ממש המי רגלים שהוציאו, אבל של חמור עכירי ודמי לחלב, ואולי זהו מתמצית הגוף, וזה ללישנא קמא, וללישנא בתרא באמת אין חילוק בין של חמור לשאר בהמות וחיות טמאות, וכיון דבגמרא נשאר בספק הוה ספק של תורה ואסור וכן פסקו כל הפוסקים וכן עיקר לדינא.

אמנם הרמב"ם פסק שכל מי רגלים של בהמות טמאות מותר, ותמחו עליו שהרי בסוגיין נשאר בספק, אמנם כל הסוגיין בזה אזלא כרבי יעקב דס"ל דדבש דבורים התורה התירתו ואולוי לא התירתו הייתי אוסרו, ולכן דבש גיזין וצירעין אסור משום דאינו מועיל מה שמכניסים אותן לגופן ממקום אחר, אבל למאן דס"ל דדבש מותר מצד הסברא מפני שמכניסים אותם ממקום אחר א"כ ממילא

גם מי רגלים מותר אפילו של חמור, ואי משום שנשתנו הרי אין לך שינוי יותר מדבש שמכניסים פרחים ומוציאין דבש, והרמב"ם לשיטתו שפסק דדבש גיזין וצירעין מותר משום דיחיד ורבים הלכה כרבים, ולכן פסק גם במי רגלים להתיר, והטור שפסק בדבר לאיסור לכן פסק גם במי רגלים לאיסור.

מי רגלים דאדם מותרין וכ"ש מי רגלים של בהמות טהורות ורק יש בזה משום בל תשקצו כי הוא מאוס ולכן כשנתערב בתבשיל אין כאן שום חששא וכן אם עושה זה לאיזה רפואה אף שאין בה שום חשש סכנה מותר דבכה"ג לא שייך בל תשקצו.

דף ז' ע"ב

מפני מה אמרו דבש דבורים מותר מפני שמכניסות אותו לגופן, ואין ממצות אותו מגופן הוא דאמר כרבי יעקב, דאמר דובשא רחמנא שרייה.

אף על גב דכל היוצא מן הטמא טמא ולפ"ז היה לנו לאסור דבש דבורים שהרי הדבש יוצא מגוף הדבורים, מ"מ מותר, ובטעם ההיתר נחלקו בסגין, דרבי יעקב ס"ל שיש דרשא מקרא דאך את זה תאכלו מכל שרץ העוף וגו' שהתורה התירתו, וחכמים ס"ל דא"צ קרא לזה ומסברא מותר מפני שאין הדבש מעיקר גופן של דברים אלא שמכניסין אותו לגופן ע"י שאוכלין מפרחי אילנות ומהן נעשה הדבש במעיהן ואין ממצים את הדבש מגופן.

ויש נ"מ לדינא בין שני הטעמים, דלהטעם שמצד הסברא מותר א"כ לאו דווקא דבש דבורים דה"ה דבש גיזין וצירעין והם מיני ארבה שמוציאין ג"כ דבש מגופן ומותרין כדבש דבורים, ולטעם דהוא גזירת הכתוב לא התירה רק סתם דבש דהוא דבש דבורים ולא של מינים אחרים. ויש מחלוקת בפוסקים, דהרמב"ם [פ"ג ה"ג] פסק דמותרין מפני שאינו מתמצית גופן וכן פסקו רבינו חננאל והרמב"ן, והרא"ש והטור פסקו דאסורים, ובש"ע הובאו שתי הדעות וכתבו שאין אנו צריכין לחוש לזה כי אינו מצוי בינינו כלל, ע"ש:

חלי דיחמורתא.

יאלי דיחמורתא מותרים, כלומר כעין ביצי זכר שחמורה נקבה משלכת מרחמה שזהו פירשא בעלמא שזהו זרע הנקדש, אף שיש לזה תואר ביצים. וכן אמרו בסוגיין ששיליא שהחמור נוצר בו מותר דפירשא בעלמא הוא, וה"ה שיליא של שאר בהמות וחיות טמאות, ואינו דומה למי רגלים, ולכן אפילו מאן דאסר במי רגלים מודה באלו, ויש שאסרו שיליא של שארי טמאות ורק של חמור מותר משום דמאים, וכן מבואר להדיא מדברי הרמב"ם [פ"ד ה"ה] שכתב, האוכל מנבילה וטרפה או מבהמה וחייה הטמאים מן העור וכו' ומן השיליא שלהן אף על

פי שהוא אסור ה"ז פטור, ע"ש. ואפילו שיליא של בהמה טהורה אם יצאה מחיים אסורה משום אבר מן החי אם לא כשנמצאת במעיה לאחר שחיטה דהשחיטה התירתו.

דג טמא שבלע דג טהור מותר באכילה וטהור שבלע דג טמא אסור באכילה לפי שאינו גידולו.

ולדעת רב אשי בגמרא ולא דווקא שבלע לפנינו, אלא אפילו נמצא טהור בטמא או טמא בטהור הוה כמו שראינו שבלע, ולא חיישינן שמא השריץ הטמא דג טהור והוה כבהמה טמאה שילדה טהורה דאסורה כאמה שהיוצא מן הטמא טמא, משום דרוב דגים במינם משריצים ולכן אין ספק אצלנו שבלעו, ולכן כתבו הרמב"ם הטור והשו"ע להלכה, כתבו דג טהור שנמצא במעי דג טמא טהור ודג טמא שנמצא במעי דג טהור אסור. עכ"ל. ולא כתבו שבלע, דנמצא הוה ג"כ כמו שבלע לפנינו, ובכל מקום שימצא הדג לא חיישינן ליה, והכל כדעת רב אשי הנ"ל דלא כדעות בגמרא שהוא דוקא שנמצא דרך בית הרעי או שנמצא דרך בית הבליעה. אמנם אם נמצא בבית הרחם נחלקו האחרונים, דדעת הט"ז [יו"ד סימן פ"ג ס"ק י"ד] והפרי חדש דגם בטהור שנמצא בטמא אסור דחיישינן שילדתו ודעת הש"ך [ס"ק כ"ט] דגם בכה"ג מותר משום דלא חיישינן לזה כלל, וכתב ערוך השלחן דכיון שזהו איסור דאורייתא אין להתיר בכה"ג ובפרט שרוב

דיעות אוסרים.

והנה לקמן יבואר שמי רגלים של חמור אסורים בשתייה, ואם כן קשה למה מותר הטהור שנבלע בטמא, מי גרע ממי רגלים של חמור, דהתם נמי הרי המים נכנסו ממקום אחר. וכתב הרא"ש דשם כשהמים מונחים בגוף של החמור מתחממים מבשרו ולחלוחית הגוף מתערב עמה, אבל הדג הטהור כשם שנכנס כך יוצא ואינו בולע מבשר הטמאה כלום. ומה דאסרינן דג טהור שבלע דג טמא ולא חושבים אותו כמעוכל, כמו שמצאנו לענין טומאה דכל מאכל שנשתהה במעי הדג אפילו זמן מועט דינו כמעוכל והוא כעפרא בעלמא, ולכן אפילו היה טמא קודם הבליעה כמו בשר המת וכח"ג נטהר בבליעתו, ואפילו למאן דמחמיר שם ומצריך מעת לעת לעיכול , מיהו עכ"פ כשידענו שהדג הטמא אישתהי בטהור מעת לעת לא נאסרנו, תירצו התוספות והרא"ש דאיסור מטומאה אין למידין, ועוד שיש חילוק בין היכא שאוכל ולועס בשיניו דכה"ג חשבינן כמעוכל ובין שבלע הדבר שלם דלא חשבינן כמעוכל כיון שהיא שלימה כתחלתה [שם בשם הר"ם], וי"א דביצא לחוץ דרך בית הרעי בכל גווני חשיב כמעוכל [ש"ך סקל"א] אבל מלשון הטור משמע דכשנמצא שלם גם ביצא לחוץ לא חשיב כמעוכל.

מעשה דסבי דבי אתונא יבואר אי"ה בשבוע הבא.